

Voorwoord

In dit overzicht van het eerste cursusjaar wordt een serie vakken aangeboden. Er is gekozen om in het eerste jaar een fundament te leggen vanuit de theologie en theorie. In de R.-K. Kerk is de theologie gestoeld op drie bronnen: 1. De Schrift. 2. De r.-k. traditie 3. De ervaring. Deze drie keren terug in het overzicht. Zo besteden we aandacht aan de fundamenteën van de theologie, zoals de scheppingsleer, de exegetische bronnen in de Schrift en hoe dat in de loop van de geschiedenis vorm heeft gekregen in het katholieke sociale denken of in de werkstructuren van de Kerk. Er is gekozen voor een formele benadering vanuit de theologie en de theorie, hetgeen niet wil zeggen dat er geen ruimte zou zijn voor reflectie op geloofservaringen of op praktijken uit de parochie. Schrift, traditie en ervaring zijn belangrijke bronnen van overlevering en staan met elkaar in gesprek.

Drs. P. Kuipers
Dr. T. Versteegen

NB Alle cursisten volgen de in de linker kolommen beschreven modules. De modules in de rechter kolommen worden alleen gevolgd door de diakenkandidaten.

Module 1

God en mens

15 september 2018
Drs. P. Kuipers

Heel ons leven bestaat uit geloven. Zonder geloven kunnen we niet bestaan. Geloven is je toevertrouwen aan mensen met wie wij samenleven. Het is niet primair *in iets* geloven, maar *in iemand*: het is relationeel. Dat is ook de verhouding tussen God en mens. De Schepper heeft in het hart van de mens een natuurlijk verlangen gelegd om Hem te zoeken en te leren kennen. Daarom openbaart God zichzelf in de geschiedenis op verschillende manieren. God en mens treden met elkaar in relatie. In deze eerste module willen we nadenken over allerlei aspecten van deze relatie.

Literatuur:

- *Catechismus van de Katholieke Kerk*, Kampen: Gooi en Sticht 2008
- Ratzinger, J., *De kern van ons geloof*, Tielt: Lannoo 2006, 25-69

Inleiding parochie en organisatie

15 september 2018
Dr. T. Versteegen

Vandaag zullen we kennismaken met de organisatiestructuur van onze Kerk. Bijzondere aandacht wordt besteed aan de parochie: wat verstaan we daaronder? Welke ontwikkelingen nemen we waar? Hoe kunnen we in de nieuwe parochies voldoende aandacht blijven besteden aan diaconie en catechese? Welke personen dragen verantwoordelijkheid? We verkennen aan de hand van organisatiemodellen en eigen parochie.

Module 1b

Inleiding Theologie

29 september 2018
Dr. A. ten Klooster

De module begint met een korte inleiding in de theologie. Uitgaande van de dogmatische constitutie *Dei Verbum* zal gekeken worden naar de verschillende wijzen waarop God zich in de geschiedenis van de wereld heeft geopenbaard en hoe wij Hem kunnen kennen.

Literatuur:

- Sesboüé, B., *Ik geloof. Een uitnodiging voor de 21e eeuw*, Averbode 2002, 61-84
- McGrath, A., *Christelijke Theologie. Een introductie*, Kampen: Kok 1997, 169-214

Theologie van schepping en verlossing

29 september 2018
Dr. A. ten Klooster

In het licht van de Heilige Schrift en van de theologische traditie zullen in deze module vraagstukken aan de orde komen die betrekking hebben op de schepping van de wereld en de mens, op zonde en genade en op de eindbestemming van de mens binnen de horizon van het eeuwig leven.

Literatuur:

- Sesboüé, B., *Ik geloof. Een uitnodiging voor de 21e eeuw*, Averbode 2002, 127-158
- McGrath, A., *Christelijke Theologie. Een introductie*, Kampen: Kok 1997, 379-412 en 479-498

Module 2

Inleiding Oude Testament

3 november 2018

Prof. dr. A. van Wieringen

Deze module wil een algemene inleiding bieden in (de ontstaansgeschiedenis van) het Oude Testament. Er wordt aandacht besteedt aan de Thora, de eerste vijf boeken van de Bijbel. Daarnaast is er aandacht voor de verschillende literaire genres zoals de profeten, de psalmen en de wijsheidsliteratuur. Vanzelfsprekend zal daarbij ook worden stilgestaan bij de culturele en historische context van het oude Israël. Tevens zullen enkele Schriftteksten worden gelezen.

Literatuur:

- Ausloos, H., *Oud maar niet verouderd. Een inleiding tot de studie van het Oude Testament*, Leuven/Den Haag: Acco 2010

Katholiek sociaal denken

3 november 2018

Prof. dr. F. van Iersel

Het is ruim 120 jaar geleden dat Paus Leo XIII de encycliek *Rerum Novarum* publiceerde, het begin van het moderne denken over de sociale leer, zeker in de Kerk, maar ook in de maatschappij. Tevens is het meer dan 50 jaar geleden dat de encycliek *Mater et Magistra* van de H. paus Johannes XXIII uitkwam en die ook de sociale leer tot onderwerp heeft. Het uitgangspunt van de sociale leer van de Kerk is de mens die beeld is van God ('imago Dei'). Daaruit volgen de andere vertrekpunten als de waardigheid van de mens, de roeping van de mens, de roeping van de gemeenschap, de vrijheid als gave en opdracht. De sociale leer richt zich op de gemeenschap en onderlinge verhoudingen ('bonum commune') en onderscheidt daartoe de drie kernbegrippen van personaliteit, solidariteit en subsidiariteit.

Literatuur:

- Pauselijke Raad voor Gerechtigheid en Vrede, *Compendium van de sociale leer van de Kerk*, Brussel: Licap 2013

Module 2b

Exegese Oude Testament

10 november 2018

Prof. dr. A. van Wieringen

Aan de hand van een concrete Bijbeltekst gaan we exegetische oefeningen doen. Waar moet je op letten bij het lezen van een bepaalde passage? Wat zeggen de door vertalers gemaakte indelingen? Welke woorden springen eruit? Hoe maak je een analyse om te gebruiken bij de preekvoorbereiding?

Kerkgeschiedenis Kerkvaders

10 november 2018

Prof. dr. P. van Geest

Kerkgeschiedenis is zowel een theologische als historische discipline. Enerzijds is de Kerk een gemeenschap die door Jezus gesticht is en wordt geleid door de Heilige Geest. Anderzijds is de Kerk een historisch gegeven met een lange geschiedenis van 2000 jaar vallen en opstaan. De module Kerkvaders (capita selecta) is een schakel tussen de vakken Nieuwe Testament enerzijds en de vakken dogmatiek en kerkgeschiedenis anderzijds. De periode van de patristiek beslaat het tijdvak waarin in de nog ongedeelde Kerk de fundamentele christelijke geloofswaarheden zich uitkristalliseren in leer en praxis.

Module 3

Inleiding Nieuwe Testament

8 december 2018

Prof. dr. B. Koet

Deze module wil een algemene inleiding bieden in (de ontstaansgeschiedenis van) het Nieuwe Testament. Er wordt aandacht besteedt aan de vier Evangelies, maar ook aan de brieven van Paulus en de Handelingen van de Apostelen die een inkijkje geven in het leven van de eerste christenen. Vanzelfsprekend zullen ook enkele Schriftteksten gelezen worden.

Sociologie: God in Nederland

8 december 2018

Dr. E. Sengers

In deze module wordt op een sociologische manier gekeken naar veranderingen in Kerk en religie in Nederland en wordt geleerd dit te plaatsen in het kader van veranderingen in de samenleving in het algemeen. Thema's die aan de orde komen zijn o.a. de verhouding tussen Kerk en samenleving, godsdienstige organisatievorming en de modernisering van de samenleving.

Literatuur:

- Dekker, G. en Stoffels, H.C., *Godsdienst en samenleving. Een introductie in de godsdienstsociologie*, Kampen: Kok 2009
- Bernts, T. en Berghuijs, J., *God in Nederland. 1966-2015*, Utrecht: Ten Have 2016

Module 3b

Exegese Nieuwe Testament

12 januari 2019

Prof. dr. B. Koet

Aan de hand van een concrete Bijbeltekst gaan we exegetische oefeningen doen. Waar moet je op letten bij het lezen van een bepaalde passage? Wat zeggen de door vertalers gemaakte indelingen? Welke woorden springen eruit? Hoe maak je een analyse om te gebruiken bij de preekvoorbereiding?

Kerkgeschiedenis Nederland (*capita selecta*)

12 januari 2019

Prof. dr. P. van Geest

Kerkgeschiedenis is zowel een theologische als historische discipline. Enerzijds is de Kerk een gemeenschap die door Jezus gesticht is en wordt geleid door de Heilige Geest. Anderzijds is de Kerk een historisch gegeven met een lange geschiedenis van 2000 jaar vallen en opstaan. Er zal bijzondere aandacht worden gegeven aan een aantal kenmerkende gebeurtenissen en ontwikkelingen die van belang zijn (geweest) voor de Nederlandse Kerk.

Module 4

Christologie

26 januari 2018

Drs. P. Kuipers

Voor christenen is de vraag naar Jezus Christus de belangrijkste vraag. Jezus Christus is immers het hart van ons geloof. Deze module gaat dieper in op de vraag wie Hij is. We staan stil bij het verschil tussen de historische Jezus en de Christus van het geloof en kijken ook naar de titels die in het Evangelie aan Jezus worden gegeven. Vervolgens volgen we de dogmatische ontwikkeling van het denken over Jezus Christus, met name in de eerste eeuwen van de Kerk.

Literatuur:

- Ratzinger, J., *De kern van ons geloof*, Tielt: Lannoo 2006, 133-226
- McGrath, A., *Christelijke Theologie. Een introductie*, Kampen: Kok 1997, 285-320

Caritas: geschiedenis en werkstructuren

26 januari 2019

Dr. T. Versteegen

De caritas heeft in de R.-K. Kerk een lange geschiedenis. Er is een eigen juridische structuur. Er zijn, in de meeste parochies, parochiële caritasinstellingen. Waar ligt de theologische grondslag voor de caritas? Hoe is de werkstructuur? Wat doet de caritas en wat niet?

Literatuur:

- Sengers, E., *Caritas. Naasteliefde en liefdadigheid in de diaconia van de kerk*, Delft 2012
- Pauselijke Raad voor Gerechtigheid en Vrede, *Compendium van de sociale leer van de Kerk*, Brussel: Licap 2013

Module 4b

Triniteit

9 februari 2019

Dr. A. ten Klooster

Het geloof in 'één God in drie personen' behoort tot de kern van het christendom, maar is tegelijkertijd ook een van de moeilijkste onderdelen van de christelijke theologie. Het fundament van deze overtuiging vinden we in een alles doordringend patroon van goddelijk handelen, waarvan het Nieuwe Testament getuigt: de Vader wordt in Christus door de Geest geopenbaard. In deze module gaan we in op de ontwikkeling van deze leer en de bijbehorende terminologie.

Literatuur:

- Sesboüé, B., *Ik geloof. Een uitnodiging voor de 21e eeuw*, Averbode 2002, 437-459
- McGrath, A., *Christelijke Theologie. Een introductie*, Kampen: Kok 1997, 263-284

Mariologie

9 februari 2019

Drs. P. Kuipers

In deze module denken we na over de plaats van Maria in de leer en het leven van de Kerk. We beginnen met een Bijbels gedeelte waarin over de moeder van de Heer gesproken wordt. Vervolgens kijken we naar de historische ontwikkeling van het denken over Maria aan de hand van de vier mariale dogmata. Ten slotte staan we stil bij de huidige leer van de Kerk zoals verwoord door het Tweede Vaticaan Concilie.

Literatuur:

- Hendriks J., *Maria. Een inleiding tot de katholieke leer over de moeder van de Verlosser*, Assen: Van Gorcum 2008

Module 5

Pneumatologie

9 maart 2019

Diaken Th. ten Bruin

De Heilige Geest verdient meer aandacht. Lange tijd stond de Geest in de schaduw van de andere personen van de Heilige Drie-Eenheid. Maar nu niet meer. De opkomst van de charismatische beweging in vrijwel alle christelijke denominaties heeft ervoor gezorgd dat de Heilige Geest hoog op de theologische agenda is komen te staan. Het Tweede Vaticaans Concilie heeft uitdrukkelijk naar wegen gezocht om de Geest meer ruimte te geven. In deze module denken we na over de persoon en het werk van de Heilige Geest.

Literatuur:

- McGrath, A., *Christelijke Theologie. Een introductie*, Kampen: Kok 1997, 253-262

Diaconie en geloof

9 maart 2019

Dr. T. Versteegen

In de parochies en geloofsgemeenschappen worden diaconale activiteiten en projecten ontwikkeld en uitgevoerd. In deze module beschouwen we een aantal verschillende projecten, zowel in de stad als op het platteland. We kijken naar de doelstellingen en reflecteren op de praktische theologische achtergronden. Wat is de gelovige en theologische fundering van de projecten, of wat zou het kunnen zijn?

Literatuur:

- Een selectie artikelen uit het tijdschrift *Diaconie & Parochie*

Module 5b

Spiritualiteit: geschiedenis

23 maart 2019

Drs. H. ten Have

In deze module maken we kennis met de geschiedenis van de joods-christelijke spiritualiteit. Er wordt aandacht besteed aan enkele grote spirituele bewegingen en tradities die de geschiedenis van de Kerk hebben gevormd en bepaald. Tevens leren we verschillende definities van spiritualiteit kennen en krijgen we inzicht in onze eigen spiritualiteit.

Getijdengebed: geschiedenis en praxis

23 maart 2019

Drs. P. Kuipers

In deze module maken we kennis met de historische ontwikkeling van het kerkelijk getijdengebed en krijgen we inzicht in de opbouw van het getijdenboek. Daarnaast wordt gesproken over de betekenis van het getijdengebed voor het leven van de Kerk en voor de spiritualiteit van de diaken. Ten slotte wordt aandacht besteed aan de praktische vormgeving van de liturgie van de getijden.

Literatuur:

- Hermans, J., *Het getijdengebed. Liturgie en spiritualiteit van het getijdenboek*, Oegstgeest: Colomba 2004
- Bluysen, J., *Het vernieuwde getijdengebed. Toelichting bij de volledige uitgave van gebeden voor elke dag*, Zeist: Nationale Raad voor Liturgie 1990

Module 6

Ecclesiologie

13 april 2019

Dr. H. Goris

In deze module wordt op een theologische manier gekeken naar de Kerk. Er wordt gekeken naar de manier waarop over de Kerk gesproken wordt en hoe dit spreken zich in de loop van de 19de en 20ste eeuw ontwikkeld heeft, met het Tweede Vaticaans Concilie als hoogtepunt. Wat zijn de kerntaken van de Kerk en wat wil het zeggen dat het Credo haar "een, heilig, katholiek en apostolisch" noemt?

Literatuur:

- McGrath, A., *Christelijke Theologie. Een introductie*, Kampen: Kok 1997, 413-440

Kerkelijke werkstructuren

13 april 2019

Dr. T. Meijers

In deze module maken we kennis met de (juridische) structuur van de katholieke Kerk en wordt het kerkelijk recht met betrekking tot de parochie behandeld, waarbij ook de Nederlandse regelgeving wordt besproken. De onderscheiden verantwoordelijkheden van de ambtsdragers (pastoor, parochievicaris, diaken), de catecheten en diaconaal assistenten, en colleges (parochiebestuur en parochiële caritasinstelling) wordt aan de hand van het Wetboek van Canoniek Recht besproken. We bezien de gevolgen voor de dagelijkse praktijk.

Literatuur:

- Wetboek van Canoniek Recht, Hilversum: Gooi & Sticht 1987
- Hendriks, J., *Kerkelijk recht voor de pastorale praktijk. Met de bijzondere bepalingen voor Nederland*, Oegstgeest: Colomba 1992

Module 6b

Theologie van het ambt

18 mei 2019

Dr. H. Goris

Deze module wil een theologische introductie geven in het wijdingssacrament en in het bijzonder het diaconaat. Hierbij wordt de plaats bestudeerd van het diakenambt in het Nieuwe Testament en in de geschiedenis van de Kerk. Het herstel van het permanente diaconaat door het Tweede Vaticaans Concilie verdient bijzondere aandacht. Ten slotte wordt stilgestaan bij de verhouding tussen het gewijde ambt en de zending van alle gelovigen.

Literatuur:

- Hoet, H., 'Dienaars van en zoals Jezus. Diaconaat en diaconie in het Nieuwe Testament', in: *Communio* (2001) 2-3, 23-33
- Hamans, P., 'Het diakenambt in de geschiedenis van de kerk', in: *Communio* (2001) 2-3, 34-63
- Gielis, M., 'Het diaconaat, het wijdingssacrament en het drievoudig ambt van profeet, priester en pastor', in: *Communio* (2001) 2-3, 64-90

Diaconale spiritualiteit

18 mei 2019

Drs. A. van der Steenstraeten

In deze module willen we aandacht geven aan het (geestelijk) leven en werken van de permanent diaken in de parochies van het Aartsbisdom Utrecht. Hierbij komen thema's aan de orde als: de spiritualiteit van de diaken, het functioneren van de diaken in de liturgie en in het parochiepastoraat, maar ook de beschikbaarheid van de permanente diaken naast gezin en werk.

Literatuur:

- Congregatie voor de Katholieke Opvoeding en voor de Clerus, *Basisnormen voor de vorming en Directorium voor de dienst en het leven van de permanente diaken*, Rome 1998. Nederlandse vertaling: Kerkelijke documentatie 28 (2000) nr. 1

Module 7

Sacramenten

15 juni 2019

Drs. P. Kuipers

De module behandelt wat vanouds de algemene sacramentenleer wordt genoemd. Nadat gesproken is over het eigene van de christelijke sacramenten (de antropologische basis, de verwijzing naar Christus en de ecclesiologische betekenis) worden de oorsprong, de aard en het eigene van ieder sacrament afzonderlijk behandeld. Daarbij is aandacht voor de gegevens uit Schrift en Traditie en zal ook worden gekeken naar de huidige stand van zaken.

Literatuur:

- Emeis, D., *Sacramentencatechese*, Den Bosch: KBS 1993
- Wieringen, A. van en Rikhof, H., *De zeven sacramenten. Een Bijbeltheologische en Systematisch-theologische studie*, Theologische Perspectieven (Supplement Series 6) 2013

Kerkelijke en maatschappelijke organisaties

15 juni 2019

Dr. T. Versteegen

De parochie en de parochiële caritas hebben ieder een eigen verantwoordelijkheid in de samenleving. Diaconie en caritas in onze parochies leven niet op een eiland, maar maken deel uit van de samenleving. Daarom werken zij, vanuit hun eigen gelovige verantwoordelijkheid, samen met andere kerkelijke en maatschappelijke organisaties. In deze module verkennen we deze organisaties en overwegen we nut en noodzaak van samenwerking.

Module 7b

Viering van de Eucharistie:

Liturgie van het woord

29 juni 2019

Drs. P. Kuipers

Vertrekkend vanuit het Romeins Missaal en de inleiding daarop maken we in deze module kennis met de Liturgie van het woord. We kijken naar de dialogale structuur en bestuderen daartoe elk onderdeel afzonderlijk. Daarnaast maken we kennis met de uitgangspunten voor het nieuwe leesrooster volgens het Tweede Vaticaans Concilie en de samenstelling van de voorbede.

Literatuur:

- *Algemeen Statuut van het Romeins missaal* (Liturgische documentatie, dl. 3), Den Bosch 2004, 55-194
- Hermans, J., *De liturgie van de eucharistie. Inleiding tot het nieuwe missaal*, Brugge: Tabor 1979

Viering van de Eucharistie:

Liturgie van de Eucharistie

29 juni 2019

Drs. P. Kuipers

In deze module leren we het tweede deel van de Eucharistieviering kennen: de liturgie van de Eucharistie. Behandeld wordt de ritus van de verschillende onderdelen hiervan, mede aan de hand van het Algemeen Statuut van het Romeins missaal. Bijzondere aandacht zal worden geschonken aan het Eucharistisch gebed als het hart en hoogtepunt van elke Eucharistieviering.

Literatuur:

- *Algemeen Statuut van het Romeins missaal* (Liturgische documentatie, dl. 3), Den Bosch 2004, 55-194
- Hermans, J., *De liturgie van de eucharistie. Inleiding tot het nieuwe missaal*, Brugge: Tabor 1979